

'Oku kau 'i he Department of Home Affairs (Potungāue 'o e Ngaahi Ngāue Fakalotofonua) (ko e Potungāue) 'a e Australian Border Force (Kau Le'o Kau'āfonua 'o 'Aositelēliā).

Ko e *Privacy Act 1988 (Lao ki he Malu'i 'o e Tau'atāina Fakatāutahā 1988)* 'oku fiema'u ai 'e he Potungāue ke ne fakahā ki ha taha fakafo'ituitui ha ngaahi me'a pau 'i he taimi 'oku ne tāaki ai ha fakamatala fakafo'ituitui fekau'aki mo kinautolu.

Kuo pulusi 'e he Potungāue 'a 'ene Privacy Policy (Tu'utu'uni Malu'i 'o e Tau'atāina Fakatāutahā), 'a ia 'oku 'i ai 'a e fakamatala fekau'aki mo'ene founa ke fai ai ki he Australian Privacy Principles (Ngaahi Tefito'i Mo'oni 'o e Malu'i 'o e Tau'atāina Fakatāutahā 'a 'Aositelēliā) 'oku fokotu'u 'i he Lao ki he Malu'i 'o e Tau'atāina Fakatāutahā pea tautautefito ki he fakamatala fekau'aki mo e:

- founa, mo e 'uhinga 'oku mau tātaki ai 'a e fakamatala fakafo'ituitui fekau'aki mo koē
- founa te ke ala ma'u ai 'a e fakamatala fakatāutaha fekau'aki mo koe 'a ia 'oku tauhi 'e he Potungāue
- founa 'e lava ke kē feinga ai ki he fakatonutonu 'o ha fa'ahinga fakamatala pehē
- founa te ke ala fai ai ha lāunga fekau'aki mo hano maumau'i 'o e Ngaahi Tefito'i Mo'oni 'o e Malu'i 'o e Tau'atāina Fakatāutahā 'a 'Aositelēliā, pea mo e founa 'oku fai 'e he Potungāue ki ha lāunga pehē.

'E lava ke ma'u 'a e Tu'utu'uni ki he Malu'i 'o e Tau'atāina Fakatāutahā 'i he:

<https://www.homeaffairs.gov.au/access-and-accountability/our-commitments/privacy>

'Ikai ngata ai', ko e lahi 'o 'emau ngaahi foomú te ke ala fakakakato, fekau'aki mo ha ngaahi taumu'a pau, 'oku 'i ai ha ngaahi fanongonongo pau fekau'aki mo homau ngaahi mafai ke tātaki' pea mo e me'a 'oku mau fai'aki ho'o fakamatala fakatautahā. 'E toe ala 'oatu foki mo ha fanongonongo tātaki pau 'i he taimi 'oku ke ngāue'aki ai ha ngāue tokoni pe 'oatu ho'o fakamatala fakatāutahā ki he Potungāue.

'Oku fakamatala' 'e he Privacy Notice (Fanongonongo Malu'i 'o e Tau'atāina Fakatāutahā) ko 'eni' 'a hono tātaki 'e he Potungāue 'a e ngaahi fakamatala fakatautahā, pea 'oku ne fakalahi atu ki he ngaahi me'a 'i he ngaahi fanongonongo pau ko iā ('i he feitu'u 'oku 'aonga ai').

Ko e Potungāue – ko hai kimautilu/me'a 'oku mau fai'

'Oku fatongia'aki 'e he Potungāue 'a e fefolau'aki' mo e hikifonua (kau ai 'a e malu'i 'o e kau'āfonua, hū-mai', ngaahi fokotu'utu'u ki he nofo mo e mavahe 'a e kakai 'oku 'ikai tangata'i-fonua); kasitomú mo e pule'i 'o e kau'āfonua (kehe mei he kolonitini' mo e sivi'); liliu-kakai'; ngaahi me'a faka'efiniki'; tu'utu'uni mo e ngaahi ngāue 'a e kau fakahoko laó; tu'utu'uni mo e ngaahi ngāue ki he malu'i fakafonua; ngaahi me'a fakamatakali'; malu'i 'o e tu'utu'uni malu'i' mo e fehokotaki'; ngaahi sēvesi malu'i 'i he ngaahi kautaha 'a e Kominiueli' mo e ngaahi feitu'u fakatipilomētika mo fakakoniselā 'i 'Aositelēliā; tauhi-vā; malu'i 'o e fe'ave'aki'; fokotu'utu'u ki he ngaahi tu'utu'uni malu'i 'i he 'Initaneti'; fokotu'utu'u ki he malu'i 'o e fa'unga mahu'ingá mo e tokanga'i 'o e me'a fakatu'upakē 'a e Kominiueli'; fokotu'utu'u ki he tokonia 'o e kakai hiki-fonua mai' mo e kakai hū-mai' 'i he tu'unga 'o e tokoni-ofá; ako ma'ae kakai lalahi hiki fonua mai'; tokoni ki he ngaahi fakatu'utāmaki kotoa pē, fakaakeaké mo e tu'utu'uni fakasi'isi'i' mo e tokoni fakapa'angá.

Fakaikiiki 'o e fetu'utaki'

'E lava ke ma'u e fakaikiiki 'o e fetu'utaki kakatō 'i he uepisaiti 'a e Potungāue www.homeaffairs.gov.au

Kapau 'oku ke tui 'oku 'i ai ha'o lāunga pe fakakaukau fekau'aki mo hono tātaki pe tokanga'i 'o ho'o fakamatala fakafo'ituitui':

- fakakakato 'a e foomu fakamatala 'i he 'Initaneti' 'i he www.homeaffairs.gov.au/feedback pe
- tohi ki he: The Manager
Global Feedback Unit
GPO Box 241
Melbourne VIC 3001
Australia

Tātaki 'o e fakamatala fakatāutahā

Ko e hā 'a e fakamatala fakatāutaha?

'Oku pehē 'e he Lao ki he Malu'i 'o e Tau'atāina Fakatāutahā ko e fakamatala fakatāutahā ko ha fakamatala pe fakakaukau fekau'aki mo ha taha 'oku lava ke 'ilo'i (tatau ai pē pe 'oku mo'oni pe 'oku lekooti 'i ha founa pe 'ikai).

'Oku mau toe tātaki foki mo ha fakamatala pelepelengesi 'a ia ko ha fakaikiiki 'o e fakamatala fakatāutahā 'oku faka'uhinga'i 'i he Lao ki he Malu'i 'o e Tau'atāina Fakatāutahā ko ha fakamatala pe fakakaukau, 'a ia 'oku toe fakamatala fakatāutaha, fekau'aki mo e tupu'anga fakamatakali pe faka'efiniki 'o ha taha, ngaahi fakakaukau fakapolitikale, mēmipa 'o ha kautaha fakapolitikale, ngaahi tui fakalotu pe ngaahi fengāue'aki, ngaahi tui fakafilosofia, mēmipa 'o ha kautaha fakapalofesinale pe fefakatau'aki, mēmipa 'o ha 'iunioni fefakatau'aki, tūkunga pe to'onga mo'ui fakasekisuale, mo e lēkooti faihiā. 'Oku kau foki 'i he fakamatala pelepelengesi' 'a e fakamatala ki he mo'ui lelei' mo e fakamatala tukufakaholo fekau'aki mo ha tokotaha fakafo'ituitui, pea mo ha fakamatala fakaesino pau. 'Oku kau 'i he fakamatala fakaesinó ha tatau faka'ilekitulonika 'o ho matá, faka'ilonganimá, konga 'o e kano'imatá, 'aofinimá, fakamo'oni hingoá pe le'ó.

'Oku hanga foki 'e he lao 'oku fekau'aki mo e Potungāue 'o malu'i ha ngaahi fakamatala pau 'e ala hoko ko ha fakamatala fakatāutaha, hangē ko e ngaahi me'a fakatāutaha ('o hangē ko hono fakamatala' 'i he *Migration Act 1958 (Lao fefolau'aki 1958)* mo e *Australian Citizenship Act 2007 (Lao Tangata'i-fonua 'Aositelēliā 2007)* mo e fakamatala ki he 'Imikuleisoni' mo e Malu'i Kau'āfonua ('o hangē ko hono faka'uhinga'i 'i he *Australian Border Force Act 2015 Lao ki he Kau'āfonua 'o 'Aositelēliā 2015)* 'i ha ngaahi me'a kehe.

Ke ma'u ha fakamatala lahi ange fekau'aki mo e ngaahi me'a fakatāutahā vakai ki he foomu 1243i ho'o ngaahi me'a fakatāutahā 'i he

<https://immi.homeaffairs.gov.au/form-listing/forms/1243i.pdf>

Ko hai te mau t naki mei ai ho’o fakamatala fakat utah ?

‘I he ngaahi me’a lahi, te mau t naki fakahangatonu ho’o fakamatala fakat utah  meiate koe pe ko ha taha ‘oku ke fakamafai’i (hang  ko ‘eni’ , ko ha fakafongia pe ko ho’o toketa ). ‘Oku mau toe t naki foki ho’o fakamatala fakafo’ituitui’ ‘o fakafou ‘i he’emau ngaahi tu’unga ImmiAccount mo e VEVO.

‘I he ngaahi me’a ‘e ni’ihi, ‘e lava ke t naki ia meiate koe ‘o fakafou ‘i ha polokalama fakakomipiuta. Hang  ko ‘eni’ , ‘oku ng ue’aki ‘e he Potung   ‘a e founa SmartGate ‘i he ngaahi mala’e-vakapuna fakavaha’apule’ang  ‘a ia ‘oku nau t naki ho’o fakamatala fakat utah  (hang  ko e ngaahi ‘imisi ‘o e mat ) meiate koe.

‘Oku mau toe t naki foki ho’o fakamatala fakat utah  mei ha ngaahi kautaha fakafongia Pule’anga ‘Aositel lia mo e siteiti’ mo e Vahefonu  (tautautefito ki he ngaahi kautaha fakafongia ‘a e kau polisi’) mo e ngaahi pule’anga muli’ ‘i he ngaahi lao kehekehe ‘a ‘Aositel lia p  ngaahi aleapau fakalotofonua pe fakavaha’apule’anga.

‘Oku mau toe t naki foki ho’o ngaahi Fakamatala ‘o e Single Touch Payroll (STP) mei he ‘Ofisi Tukuha ‘a ‘Aositel lia (ATO) ke fakam lohia ‘a e faitotonu ‘o e Polokalama Visa Taukei Fakataimi’ .

‘Oku toe tānaki foki mo ngāue’aki ‘a e fakamatala fakat utah  ma’amautolu ‘e ha ngaahi kautaha kuo aleapau mo kinautolu. ‘Oku kau heni ‘a e ngaahi ngāue tokoni ki he kau puke faka’imikuleisoni’ , ngaahi tokoni fakafaito’o, hono ‘oatu ‘o e Adult Migrant English Program (Polokalama ‘Ingilisi ma’a e Kakai-lalahi Hiki-fonua mai’) (AMEP) mo e ngaahi kulupu poupu fakakomiuniti’ ‘oku nau kau ki he Community Refugee Integration and Settlement Program (Polokalama Fakatahataha mo e Nofo ‘a e Komuniti Kumi H fang (CRISP). ‘Oku fiemna’u ‘e he Potung   ke talangofua kotoa ‘ene kau ng ue aleapa  ki he Lao ‘o e Malu’i ‘o e Tau’at ina fakat utah  ‘o tatau ai p  pe ‘oku tu’u ‘i ‘Aositel lia pe ‘i muli.

‘E lava foki ke mau t naki ha fakamatala fakat utaha fekau’aki mo koe ‘a ia ‘oku ma’u ‘i he m tia paaki’ mo tisitol .

Ko e ngaahi liliu ‘i ho tu’unga fetu’utaki’ pe ngaahi tukuaki’i ‘o e Fakam lohi ‘i ‘Api’ mo e F mil’ (DFV) ‘e lava ke ne fakatupu ha ngaahi liliu ‘i he founa ‘oku mau ng ue’aki ai ho’o fakamatala fakafo’ituitui’ .

T naki ‘o ho’o fakamatala fakat utaha ko ia ‘oku fiema’u pe fakamafai’i ‘e he la 

‘Oku lahi ‘a e ngaahi fatongia mo e mafai ‘o e Potung   fekau’aki mo hono t naki, ng ue’aki mo hono fakahaa’i ‘o e fakamatala fakat utah , ‘a ia ko e lahi tah  ‘oku fokotu’u ia ‘i he ngaahi lao pau ‘a e Kominiueli’ . ‘Ikai ngata ai’ , ko hono t naki ‘e he Potung   ‘a e fakamatala fakatautah  ‘oku fenapasi mo e Lao ki he Malu’i ‘o e Tau’at ina Fakat utah . ‘Oku ‘oatu ‘i lalo ha fokotu’utu’u ‘o e lao ‘oku mau fa’a t naki ai ha fakamatala fakat utaha.

Migration Act 1958 (the Migration Act)
(*Lao ‘o e Hikifonuá 1958* (ko e Lao ‘o e Hikifonuá))

‘Oku fakamafai’i kimautilu ‘i he malumalu ‘o e Lao Hikifonuá ke t naki ha fakamatala fakat utaha, pea ‘i he ngaahi t kunga ‘e ni’ihi ‘oku ‘i ai ha ngaahi faka’ilonga fakat utaha (hang  ko e faka’ilonganima pe faka’ilinga-’aofinima ‘a ha taha, la’it  ‘o ha mata ‘o ha taha pe fakamo’oni hingoa, ‘i ha ngaahi me’a kehe). Hang  ko ‘eni’ , ‘e ala t naki ‘a e ngaahi me’a ni:

- ki he ngaahi taumu’a kole visa
- fekau’aki mo e ngaahi mafai kumi mo e puke ‘i he Lao Hikifonuá, p 
- ‘i he taimi ‘oku h  pe mavahe ai ha taha mei ‘Aositel lia (hang  ko ‘eni’ , ko ha paasipooti pe visa pe fakamo’oni pe ko hai).

Australian Citizenship Act 2007 (the Australian Citizenship Act)
(*Lao Tangata’ifonua ‘Aositel lia 2007* (ko e Lao Tangata’ifonua ‘Aositel lia))

‘Oku fakamafai’i kimautilu ‘i he malumalu ‘o e Lao Tangata’i-fonu  ke t naki ha fakamatala fakat utaha (kau ai ‘a e ngaahi faka’ilonga fakat utaha) kae lava ke fiem lie ‘oku feau ‘e ha taha ‘a e ngaahi fiema’u ‘a e tangata’i fonu .

Immigration (Guardianship of Children) Act 1946 (the IGOC Act)
(*Lao ‘Imikuleisoni’ (Tauhi ‘o e F nau) 1946* (ko e Lao IGOC))

‘I he malumalu ‘o e Lao IGOC, mo hono ngaahi tu’utu’uni’ , ko e Minisita  ko e tauhi ia ‘o ha f nau iiki ta’e tauhi ‘ikai tangata’i-fonua ‘oku nau a’u mai ki ‘Aositelēlia ta’e ‘i ai ha m tu’a pe k inga ta’u 21 pe lahiange (‘iloa ko e Kau Ta’u-si’i IGOC). Ke tokoni ‘i hono feau e ngaahi fatongia tauhi’ , ‘oku faka’at  ‘e he Lao IGOC ‘a e Minisita  ke vahe hono ngaahi mafai tauhi’ mo e ngaahi fatongi  ki he kau ‘ fisa ‘i he Pule’anga ‘Aositelēlia pe siteiti’ /vahefonu  (‘oku ui ko e ‘kau fakafongia IGOC’). ‘E lava foki ke fokotu’u ‘a e kakai ‘oku nau loto ki ai mo fe’unga pe ngaahi kautaha ko ha ‘kau tauhi’ ‘o e Kau Ta’u-si’i IGOC. ‘I hono fakalukufu , kuo pau ke tokonaki ‘e ha tokotaha tauhi ‘a e lelei mo e tokanga’i ‘o ha ki’i leka ‘oku nau tauhi. Ke fakapapau’i ‘a e lelei mo e tokanga’i ‘o e f nau ‘i he malumalu ‘o e Lao IGOC, ‘oku t naki ‘e he Potung   ha fakamatala fakat utaha fekau’aki mo e Kau Ta’u-si’i IGOC mo honau kau tauhi’ . ‘I he feitu’u ‘e fiema’u ai’ , pea fakatatau mo e Lao Malu’i ‘o e Tau’at ina Fakat utah , ‘e lava ke fakah  ‘e he Potung   ‘a e fakamatala fakat utah  ki he, pea t naki ha fakamatala mei he, ngaahi ma’u mafai faka-siteiti’ /vahefonuá kau ai ‘a e ngaahi kautaha uelofea ma’ae f nau, kau fakafongia IGOC, kau tauhi’ , ngaahi m tu’ , kau tokanga’i’ , k ing , mo e ngaahi kautaha fakapule’anga kehe ‘o e Pule’anga ‘Aositel lia.

Customs Act 1901 (Customs Act) (*Lao Kasitomu 1901* (Lao Kasitom ))
mo e *Excise Act 1901* (Excise Act) (*Lao ‘Eksia 1901* (Lao ‘Eksia ))

‘Oku tānaki ‘e he Potung   ha ngaahi fakamatala fakatāutaha ‘i he malumalu ‘o e Lao Kasitom  mo e Lao Tukuha  ‘i homau fatongia ke malu’i e ngaahi kau’afonua ‘o ‘Aositel lia mo fakapapau’i hono tānaki ‘o e pa’anga hu mai ‘i he kau’afonu . ‘Oku kau heni ‘a e fakamatala fekau’aki mo e kau p sese mo e kau kauvaka ‘o e ngaahi vaka mo e vakapuna ‘oku h  mai’ .

Maritime Powers Act 2013 (Maritime Powers Act)
(*Lao ki he Ngaahi Mafai ‘i Tahi’ 2013* (Lao ki he Ngaahi Mafai ‘i Tahi’))

‘Oku fakamafai’i kimautilu ‘i he malumalu ‘o e Lao ki he Ngaahi Mafai ‘i Tahi’ ke t naki ha fakamatala fakat utaha ‘i hono ng ue’aki ‘o e ngaahi mafai ‘i tahi’ . ‘Oku poupu’i ‘e he ngaahi mafai’ ‘a hono fakamalohi’i ‘o e ngaahi lao ‘a ‘Aositel lia fekau’aki mo tahi’ , kau ai ‘a e fekau’aki mo e toutai ta’efakalao mei muli’ , kasitomú, fakafepaki’i ‘o e ng ue faka-tautoitoi ‘i tahi’ , hikifonuá, kolonitini’ mo e fe’ave’aki faito’o konatap , pea peh  ki he ngaahi felotoi mo e fokotu’utu’u fakavaha’apule’anga ‘i tahi’ .

Immigration (Education) Act 1971 (Immigration (Education) Act)
(*Lao ‘Imikuleisoni (Ako) 1971* (Lao ‘Imikuleisoni (Ako)))

‘Oku fakamafai’i kimautilu mo e kau fakahoko fatongia AMEP, ‘o fakafongia’i ‘a e Potung   ke tānaki ha ngaahi fakamatala fakatāutaha ke fiem lie ‘oku feau ‘e ha taha ‘a e ngaahi fiema’u AMEP ‘i he malumalu ‘o e Lao ‘Imikuleisoni (ako).

Tānaki ‘o ho fakamatala fakatāutahā ‘i he malumalu ‘o e Malu‘i ‘o e Tau‘atāina Fakataautahā

‘Oku tokanga‘i ‘e he Lao ki he Malu‘i ‘o e Tau‘atāina Fakatāutahā (kau ai ‘a e fakamatala pelepelengesi) ‘e ala tānaki ‘e ‘e he Potungāué ‘i he malumalu ‘o ha lao ‘Aositelēlia – ngaahi fakatātaá ‘oku ‘i ‘olunga.

‘Oku toe pehē foki ‘e he Lao Malu‘i ‘o e Tau‘atāina Fakatāutahā ko e fakamatala fakatāutaha kehe mei he fakamatala pelepelengesi ‘e lava ke tānaki kapau ‘oku fiema‘u ‘a e fakamatalā ki he, pe fekau‘aki fakahangatonu mo, ha taha pe lahiange ‘o ngaahi ngāue pe ngaahi ‘ekitiviti ‘a e Potungāué.

‘I he‘ene fekau‘aki mo hono tānaki ‘o e fakamatala pelepelengesi ‘, ‘oku fakangofua ‘e he Lao Malu‘i ‘o e Tau‘atāina Fakatāutahā ‘a hono tānaki ‘e he Potungāué ha fakamatala pelepelengesi ‘i ha ngaahi tūkunga pau, kau ai ‘a e:

- kapau ‘okú ke loto ki ai pea ‘oku fiema‘u ‘a e fakamatalā ki he, pe fekau‘aki fakahangatonu mo, ha taha pe lahiange ‘o e ngaahi fatongia pe ngaahi ‘ekitiviti ‘a e Potungāué, pe
- ‘Oku fiema‘u ‘a e tānaki ‘ ki he, pe fekau‘aki fakahangatonu mo, ha taha pe lahiange ‘o ‘emau ngaahi ‘ekitiviti ‘oku fakahoko fekau‘aki mo iá.

Ko e taumu‘a ‘oku mau tānaki ai ho fakamatala fakataautahā

Oku fālahi ‘aupito homau ngaahi fatongiá mo e ngaahi ‘ekitiviti ‘, ‘o kāpui ai ‘a e ngaahi fatongia ‘oku hiki atu ‘i he ‘Ko e Potungāué – ko hai kimautilu/me‘a ‘oku mau fai ‘, ngaahi konga ‘i ‘olungá mo ha fakamatala lahiange ‘oku lava ke ma‘u ‘o fakafou ‘i he fili ‘Fekau‘aki mo kimautilu‘ ‘i heUepisaiti ‘a e Potungāué ‘i he **Ko hai kimautilu (homeaffairs.gov.au)**.

‘E ‘ikai ngali fakapotopoto ke hiki kotoa e ngaahi taumu‘a pau ‘oku mau tānaki ai e fakamatala fakatāutahā, ka ‘oku kau heni ‘a e ngaahi taumu‘a ko ‘eni ‘:

- Visá mo e hikifonuá kau ai e talangofua ki he ngaahi tu‘utu‘uni ‘o e visá
- Kasitomú, ‘ekisiá (excise) mo e tukuhaú
- Tokoni ki he kumi hūfangá mo e tokoni ‘ofa-fakaetangatá
- Ngaahi tokoni ki he nofó
- Polokalama ‘Ingilisi ‘a e Kakai-lalahi Muli-hikimai ‘
- Tokanga‘i ‘o e kau‘āfonua
- Tu‘unga pe tauhi Faka‘imikuleisoni ‘
- Tu‘unga Tangata‘i-fonuá
- Kau polisi ‘
- Malu‘i Fakafonuá
- Malu ‘o e Fefononga‘aki ‘ kau ai ‘a e malu ‘o e mala‘e vakapuná mo e tahi ‘ mo e pule‘i ‘o e hū ki ai ‘
- Pule‘i ‘o e ngaahi me‘a fakatu‘upakē ‘a e Kominiueli ‘
- Ngāue ‘a e kau ngāue fakapotungāué

‘E ngāue‘aki ho‘o fakamatala fakatāutahā ki he tefito‘i taumu‘a ‘o hono tānaki ‘ pe ki ha taumu‘a hono ua ‘i he feitu‘u ‘oku fakangofua ai ‘e he Lao ki he Malu‘i ‘o e Tau‘atāina Fakatāutahā pe fakamafai‘i ‘e he laó.

Poto Fakatupú

Koe‘uhi ‘oku ngāue‘aki ‘e he Potungāué ‘a e AI, kau ai ‘a e AI fa‘ú, fakatotolo fakalakalaka, faka‘otomētiki mo e fai tu‘utu‘uni faka‘otomētiki (ADM), ke poupou‘i ‘a e ngaahi fatongia fakangāue, tokanga‘i ‘o e fakatu‘utāmaki ‘ mo e ngaahi ngāue fakapulē, ‘e lava ke ngāue‘aki ho‘o fakamatala fakafu‘ituitui ‘ ‘o ngāue‘aki ‘a e tekinolosia AI. ‘E lava ke kau ‘i he ngaahi ‘ekitiviti ko ‘eni ‘ ‘a e ngaahi me‘a ‘oku fokotu‘u atu ‘i he fanongonongo fakapulipuli ko ‘eni ‘.

‘E ngāue‘aki pē ‘e he Potungāué ‘a e ngaahi koloa AI kuo fakangofua ‘a ia kuo sivi‘i ‘oku fe‘unga mo hotau ‘ātakai malú.

‘E lava ke ngāue‘aki ‘a e ngaahi me‘angāue ola lelei ‘a e AI fekau‘aki mo e ngaahi ngāue fakapotungāue ki he ngaahi keisi kuo fakangofua ke ngāue‘aki hangē ko:

- Fakanounou‘i ‘a e fakamatala ‘okú ke ‘oatú
- Fakanounou‘i ‘a e fakamatala na‘e tānaki mei he ngaahi paati hono tolu
- Teuteu ha ngaahi lipooti
- Fakatotolo mo ‘analaiso
- Teuteu ha ngaahi fetu‘utaki
- Poupou ki he ola lelei ‘o e ngāue‘angá

Ko e feitu‘u ‘oku ngāue‘aki ai ‘a e AI, ‘e vakai‘i ‘e he kau ngāue ‘a e potungāué ‘a e ola ‘o e AI ke fakapapau‘i ‘oku tonu, fakamuimuitaha, kakato mo fe‘unga, kimu‘a pea toki ngāue‘aki pe fakahaa‘i, kau ai ‘i he fai tu‘utu‘uni ‘.

I hono ngāue‘aki ho‘o fakamatala fakafu‘ituitui ‘ ‘aki ‘a e AI, ‘e toki fai pē ia ‘e he Potungāué ‘o fakatatau ki he Lao ki he Fakapulipuli ‘ pe ko ha feitu‘u ‘oku fakamafai‘i ai ‘e he laó.

Ki ha fakamatala lahiange ki he founa ‘oku ngāue‘aki ‘e he Potungāué ‘a e tekinolosia AI, vakai ki he‘emau Fakamatala ‘Ata-ki-tu‘a ‘o e AI ‘i he

<https://www.homeaffairs.gov.au/access-and-accountability/our-commitments/plans-and-charters/our-service-charters/ai-transparency-statement>

Ki ha fakamatala lahiange fekau‘aki mo ‘emau ngāue‘aki ‘a e AI mo hono tokanga‘i ho‘o fakamatala fakafu‘ituitui ‘, kātaki ‘o vakai ki he‘emau Tu‘utu‘uni Fakapulipuli ‘

<https://www.homeaffairs.gov.au/access-and-accountability/our-commitments/privacy>

Ko e ngaahi nunu‘a kapau ‘oku ‘ikai tānaki ho fakamatala fakatāutahā ‘e he Potungāué

Kapau ‘oku ‘ikai tānaki ho‘o fakamatala fakatāutahā, mahalo he ‘ikai ke mau lava ‘o ngāue ki ho‘o tohi kolé (hangē ko ho‘o tohi kole visá), fakapapau‘i ho‘o ‘atā ki he ‘emau ngaahi ngāue, pe feau homau ngaahi fatongia fakalaó, fatongia ki hono tokanga‘i ‘ pe ngaahi tukupā fakavaha‘apule‘anga ‘a ‘Aositelēlia. ‘E ala iku ‘eni ki hono ta‘ofi koe ke ke hū ki ‘Aositelēlia, ‘o ‘ikai tali ho‘o ngaahi tohi kolé pe ‘ikai ke ke ‘atā ki he ngaahi sēvesi ‘ (‘i he uhonga ‘o e ngaahi me‘a kehe).

Fakahā ‘o e Fakamatala Fakatāutahā

‘E ala fakahā ‘a e fakamatala fakatāutaha ‘oku mau tānaki ‘ ki he ngaahi taumu‘a ‘o ‘emau ngaahi ngāue mo e ngaahi ‘ekitiviti ‘ ki he ngaahi fa‘ahi hono tolu mo e ngaahi kautaha fakapule‘anga kehe ‘i ha ngaahi tūkunga ‘o fakatatau mo e Lao Malu‘i ‘o e Tau‘atāina Fakatāutahā. ‘Oku ‘oatu ‘i lalo ‘a e ngaahi kulupu angamaheni tahā.

Fakahā ki he kau fakafofonga kuo fokotu‘u

Te ke ala fokotu‘u ha taha te mau ala fakahā ki ai ho‘o fakamatala fakatāutahā, hangē ko ha mēmipa ‘o e fāmili ‘, fakafofonga ngāue ki he hikifonuá, taha pe kautaha tu‘u vaha‘a ‘i he kasitomú, taha/kautaha ‘oku ne fai e siponisaá pe loea ‘oku ne fakafofonga‘i koé.

Fakahā ‘oku fakamafai‘i ‘

‘Oku fakamafai‘i kimautilu ‘i ha ngaahi tūkunga pau, pe fakangofua ‘i he lao ‘o ‘Aositelēlia ke fakahā ‘a e fakamatala fakatāutahā, kau ai ki he ngaahi kautaha fakafofonga Pule‘anga ‘Aositelēlia, mo e ngaahi kautaha fakafofonga, fakasiteiti mo e fakavahefonua.

Ko e ngaahi tu‘utu‘uni fakahā mahu‘inga taha ‘i he lao ‘a e Potungāué ko e Konga 4A ‘o e Lao ki he Hikifonuá, vahe 43 ‘o e Lao ki he Sitiseni mo e Konga 6 ‘o e *Australian Border Force Act 2015*.

‘Oku kau ‘i he ngaahi fakatataá ‘a e ngaahi fakahā ke tokoni ‘i hono fakapapau‘i pe ko hai koe, fakapapau‘i ‘a e mo‘oni ‘o e ngaahi me‘a fakapepa kuo ke ‘omi kiate kimautilu pe ko ha fakafofonga ‘e taha, pē ke fai ha fakafehoanaki fakamatala, pe tokoni ki he ngāue ke fakahoko ‘ene taliangi ‘ pe ko ha ngaahi fatongia fakalao kehe.

Fakahā ki he ngaahi kautaha fakapule'anga kehé

Ko e ngaahi kautaha fakafongfa fakapule'anga 'e ala fakahā ki ai 'e he Potungāue 'a e fakamatala fakatautahā 'oku kau ki ai ka 'oku 'ikai fakangatangata pē ki he:

- Services Australia, ki he ngaahi taumu'a 'o e ngaahi lao hangē ko e *Social Security Act 1991 (Lao Social Security 1991)*, *Child Support (Assessment) Act 1989 (Lao ki hono Poupou'i 'o e Fānaū (Sivi) 1989)* mo e *Child Support (Registration and Collection) Act 1988 (Lao ki hono poupou'i 'o e Fānaū (Lesisita moe Tānaki) 1988)*, *Health Insurance Act 1973 (Lao ki he Malu'i 'o e Mo'ui' 1973)* mo e *Taxation Administration Act 1953 (Lao ki hono Pule'i 'o e Tukuhaū 1953)*
- Potungāue 'o e Ngaahi Tokoni Fakasōsialé
- Ko e Potungāue Ngoué, Toutai' mo e Vaotaá, ke nau tokanga'i 'a e sisitemi paosikiuliti (biosecurity) 'a 'Aositelēliá pea ki he ngaahi taumu'a 'o e ngaahi lao hangē ko e *Biosecurity Act 2015*, *Export Control Act 2020*, *Imported Food Control Act 1992 (Lao ki he Paosikiuliti 2015, Lao ki hono Pule'i 'o e Koloa Hūatú 2020, Lao ki hono Pule'i 'o e Me'akai Hūmai' 1992)* mo e *Illegal Logging Prohibition Act 2012 (Lao ki he Tapui 'o e Tā-akau Ta'efakalaó 2012)*
- Ko e Pule'i 'o e Ngaahi Koloa-faito'ó, ki he ngaahi taumu'a 'o e *Therapeutic Goods Act 1989 (Lao ki he Ngaahi Koloa-faito'ó 1989)*
- Ko e Faitotonu 'i he Sipoti' 'a 'Aositelēliá, ki he ngaahi taumu'a 'o e Polokalama Fakafonua ki hono Fakafepaki'i 'o e Faito'o kona tapu
- Ko e Potungāue Akó, ki he ngaahi taumu'a 'o e lao hangē ko e *Education Services for Overseas Students Act 2000 (Lao ki he Ngaahi Sēvesi Fakaako ma'ae Fānaauako Muli' 2000)*
- Potungāue Ngāue mo e Ngaahi Vā Fakangāue'angá, ki he ngaahi taumu'a 'o e lao hangē ko e *Work Health and Safety Act 2011 (Lao ki he Mo'ui mo e Malu 'i he Ngāue 2011)*, 'oku fakatauhoa 'a e fakamatala fekau'aki mo e ngaahi sēvesi fakangāue pea fakapapau'i ha fa'ahinga kaunga 'o ha konga 'o e ngāue'angá 'oku fokotu'ú ki he māketi ngāue 'a 'Aositelēliá; pea ki he ngaahi taumu'a fekau'aki mo e fakalakalaka 'o e polokalamá mo e polokalama 'a e Australian Skills Guarantee mo e tu'utu'uni fekau'aki mo e fakatau
- Potungāue Ngaahi Ngāue ma'ae Kau Sotia Tutukú, ki he ngaahi taumu'a 'o e ngaahi lao hangē ko e *Veterans' Entitlements Act 1986 (Lao ki he Ngaahi Monū'ia 'o e Kau Sotia Tutukú 1986)*
- 'Ofisi Tukuhaū 'Aositelēliá, ki he ngaahi taumu'a 'o e *Income Tax Assessment Act 1997 (Lao ki he Sivi 'o e Tukuhaū Vāhengá 1997)* mo e ngaahi lao tukuhaū kehe
- Potungāue ki Muli' mo e Fefakatau'aki', ki he ngaahi taumu'a 'o e lao hangē ko e *Australian Passports Act 2005 (Lao ki he Paasipooti'Aositelēliá 2005)* pea ke ma'u 'a e fakamatala 'o e fonuá ki he ngaue ki he visa malu'i', pea fekau'aki mo ha fa'ahinga paasipooti muli 'oku 'i ai ho'o totonu ke ma'u ko ha tangata'i fonua 'e ua
- Potungāue Malu'i', ki hono pule'i 'o e ngaahi polokalama sekitoa Malu'i 'i he visa akó pea mo e ngaahi taumu'a 'o e *Defence Trade Controls Act 2012 (Lao ki he Pule'i 'o e Fefakatau'aki 'i he Malu'i' 2012)*
- Potungāue 'a e Āteni Senialé, ki he ngaahi taumu'a 'o e ngaahi lao hangē ko e *Criminal Code Act 1995 (Lao ki he Hiá 1995)*

- Potungāue ki he Feliuliuaki 'a e 'Eá, Ma'u'anga Ivi', 'Ātakai mo e Vai' ki he ngaahi taumu'a 'o e lao hangē ko e *Environment Protection and Biodiversity Conservation Act 1999*, *Ozone Protection and Synthetic Greenhouse Gas Management Act 1989*, *Hazardous Waste (Regulation of Exports and Imports) Act 1989 (Lao ki he Malu'i 'o e 'Ātakai' mo e Fakatolonga 'o e Paiotaivesiti 1999, Lao ki he Malu'i 'o e 'Ōsoné mo e Tokanga'i 'o e Kasa Kona 'i he 'Ātakai' 1989, Lao ki he Veve Fakatu'utāmaki' (Tu'utu'uni 'o e Ngaahi Hūatu mo e Hūmai) 1989)*, ko e *Recycling and Waste Reduction Act 2020 and the Product Emissions Standards Act 2017 (Lao ki hono Toe-ngāue'aki' mo e Fakasi'isi'i 'o e Vevé 2020 pea mo e Lao ki he Ngaahi Tu'unga 'o e Ngaahi Me'a 'oku Tukuange 'e ha Me'a 2017)*
- Potungāue 'o e Ngaahi Fa'unga Lalahi', Fefononga'aki', Langa Fakalakalaka Fakafeitu'ú', Fetu'utaki', Sipoti' mo e Ngaahi 'Aati', ki he ngaahi taumu'a 'o e lao hangē ko e *Road Vehicle Standards Act 2018 (Lao ki he Ngaahi Tu'unga ki he Me'alele Hala Pule'angá 2018)*
- Komisoni Fili 'a 'Aositelēliá, ki he ngaahi taumu'a 'o e *Commonwealth Electoral Act 1918 (Lao ki he Fili 'a e Kominiueli' 1918)*
- Potungāue Sitetisitika 'a 'Aositelēliá, ki he Ngaahi Fakamatala kuo Fakatahataha'i mo Tauhi-malu mo e ngaahi sitetisitika 'o e fefolau'aki fakavaha'apule'anga 'oku tū'uta mai mo mavahe mei 'Aositelēliá ni
- Potungāue Ngāue, Saienisi' mo e Koloá ki he ngaahi taumu'a 'o e ngaahi founa faka'ai'ai 'i he ngāue
- Va'a Ma'u-mafai 'a 'Aositelēliá ki he Ngaahi Faito'o Tāmate ki he Manu-maumaú mo e Ngaahi Faito'o ki he Ngaahi Monumanú, ki he ngaahi taumu'a 'o e *Agricultural and Veterinary Chemicals (Administration) Act 1992 (Lao ki he Ngaahi Kemikale ki he Ngoué mo e Monumanú (Pule'i) 1992)*
- Komisoni Fefakatau'aki mo e 'Inivesimeni 'a 'Aositelēliá (Austrade), ki he ngaahi taumu'a 'o e ngaahi lao hangē ko e *Australian Trade and Investment Commission Act 1985 (Lao 1985 Fefakatau'aki 'a 'Aositelēliá mo e Komisoni 'Inivesimeni')* pea ki he ngaahi taumu'a fekau'aki mo e fefakatau'aki fakavaha'apule'angá mo e ngaahi founa 'o e hū-koloá

Fakahā ki he ngaahi 'ekitiviti' 'oku fekau'aki mo e kau polisi'

'Oku mau fakahā 'a e fakamatala fakatāutahā ki he (Pule'anga 'Aositelēliá, Siteiti mo e vahefonua) mo e ngaahi kautaha polisi muli' pe ngaahi sino 'a ia 'oku fiema'u ai ki ha 'ekitiviti fakapolisi 'oku fakahoko pe fakafongfa'i 'e ha sino ngāue fakapolisi, kau ai 'a hono ta'ofi, 'ilo'i, fakatotolo mo faka'ilo pe tautea 'o ha hia. 'Oku kau foki 'i he ngaahi 'ekitiviti 'oku fekau'aki mo e ngāue fakapolisi' ke tokoni ki he teuteu ki he, pe fakahoko 'o e, ngaahi fakatonutonu 'i ha fa'ahinga fakamaau'anga pe tulaipiunolo (kau ai 'a e ngaahi fakamaau-eke faka-Koloná.

Fakahā ki he ngaahi ma'u-mafai fakalaó mo e kau ma'u lakangá

'Oku mau fakahā 'a e fakamatala fakatāutahā ki he ngaahi sino hangē ko e:

- 'Omipatimeni 'a e Kominiueli'
- 'Ofisi 'o e Komisiona Fakamatala 'a 'Aositelēliá
- 'Ōfisi 'Aotita Fakafonua 'a 'Aositelēliá
- Komisoni 'a 'Aositelēliá ki he Ngaahi Totonu 'a e Tangatá
- 'Omipatimeni ki he Ngāue Totonú
- Polokalama Fakafe'iloaki 'o e Ngaahi Kemikale Fakangāue'anga 'a 'Aositelēliá

Fakahā fekau’aki mo e mo’ui lelei’ mo e malú

‘E ala ‘oatu ho’o fakamatala fakatāutahá ki he ngaahi kautaha fakapule’anga ki he mo’ui lelei’ mo e ngaahi kautaha fakafaito’ó ‘i he’ene fekau’aki mo e ngaahi fakakaukau ki he visá pea mo hono tokanga’i ‘o e ngaahi me’a ‘oku tu’u fakatu’utāmaki ki he mo’ui lelei ‘a e kakai’.

‘E ala ‘oatu foki ho’o fakamatala fakatāutahá ki he ngaahi kautaha fakapule’anga fakahoko ngāue ‘a ‘Aositelēlia pe ngaahi sēvesi fakavavevave ‘a ia ‘oku fiema’u ai ‘a e fakahaa ke fakasi’isi’i pe ta’ofi ha fakamanamana mamafa ki he mo’ui, mo’ui lelei pe malu ‘a ha taha fakafo’ituitui, pe ki he mo’ui lelei pe malu ‘a e kakai’.

Fakahā – kehe

Ko e angamaheni’, ‘e ala fakahā ‘e he Potungāué ‘a e fakamatala fakatāutahá ki ha ngaahi sino kehekehe ‘o fakatatau mo e Lao Malu’i ‘o e Tau’atāina Fakataautahá, kau ai ‘a e:

- ngaahi kautaha fakafofonga ako mo e ngāue mo e ngaahi sino fekau’aki mo hono fakahoko ‘o e ako-ngāué pe akó ‘i ‘Aositelēlia ni
- taha pule pe taha uki ngāue fekau’aki mo e tu’unga hikifonuá, ngaahi monū’ia ‘i he ngāué pea mo ho’o visa
- Ngaahi kautaha sēvesi aleapau, kau ai ‘a e malumalu ‘i he Polokalama Uelofea ki he Nofó, Polokalama Fakataukei ki he Ngaahi Tukufakaholo ‘o ‘Aositelēlia ni’ mo e Polokalama Tokoni’i mo Faka’ai’ai ‘a e hiki mai ki ‘Aositelēlia ni’
- Komisiona Ma’olunga ‘a e Pule’anga Fakatahatahá ma’a e Kau Kumi-hūfangá
- Ngaahi Sōsaieti ‘o e Kolosi Kula ‘Aositelelia mo Fakavaha’apule’angá
- ngaahi ‘api fakatonutonu ‘a e siteiti’ mo e vahefonuá ke fakahoko hono fe’ave’aki mo fakapapau’i e tu’unga faka’imikuleisoni’
- ngaahi kautaha faka-uelofea ma’ae fānaú mo e ngaahi kautaha ‘a e siteiti’ mo e vahefonuá
- ngaahi ‘ōfisi faka’amipasitoa kehe, ngaahi ‘ōfisi talafekau lahi mo e ngaahi ‘ōfisi fakakonisela
- ngaahi kautaha fakafofonga mo e ngaahi kautaha aleapau mo e ngaahi sino fakatotolo ki he ngaahi taumu’a ‘o e fakatotoló, fekumi mo e ‘analaiso ki he tu’utu’uni’ mo e/pē polokalama fakalakalaka mo e/pē fakalelei’i
- Ngaahi kautaha fakapule’anga ‘Aositelēliá, ngaahi kautahá mo e ngaahi kautaha fakavaha’apule’anga mo ha fatongia fakafekau’aki ‘i he ngaahi me’a lalahi fakavaha’apule’anga hangē ko e ngaahi sipoti lalahi mo e ngaahi fakataha ‘a e kau taki fakafonua
- Kau Fakafofonga Fale Alea Fakafetalolo, siteiti mo e vahefonua, ngaahi kosilio fakapule’anga fakalōkoló, ngaahi kautaha, mo e kau ‘ōfisa fakapule’anga ‘oku ‘i ai hanau fatongia fekau’aki mo e tangata’ifonuá ngaahi pale mo e ngaahi ouau ‘oku fekau’aki mo ia pea talitali faka’ofisiale ‘a e kau tangata’ifonua fo’ou
- kau mēmipa ‘o e ngaahi pisinisi’ ‘i he taumu’a ke ta’ofi pe fakalelei’i ‘a e hū mai ‘o e ngaahi koloa ta’efakalaó ki ‘Aositelēliá.
- Potungāue Pule’i Fakavavevave Fakafonuá.

Fakahā ‘i he ngaahi lēsisita ‘oku ‘atā ki he kakai’

‘Oku tauhi ‘e he Potungāué ha ngaahi tohi lesisita ki he ngaahi fakamatala ma’a e kakai’ ‘a ia ‘e lava ke kau ai ‘a e ngaahi fakamatala fakafo’ituitui. ‘Oku kau heni, ka ‘oku ‘ikai fakangatangata ki he:

- Tohi Lesisita Fakapule’anga ‘o e Kau Siponisā Kuo Fakangofuá
- Tohi Lesisita ‘o e Ngaahi Ngāue’anga kuo Tapui’
- Tohi Lesisita ‘o e kau Fakafofonga Hikifonuá
- Tohi Lesisita Ngaahi Aleapau Ngāue
- Tohi Lesisita Ngaahi Me’a’ofá mo e Ngaahi Monū’iá
- Ngaahi Tohi Fakahaa’i ‘o e FOI

Fakahā ki he kau nofo muli’

Koe’uhi ko e natula ‘o ‘ene ngaahi ngāué mo e ngaahi ‘ekitivitii’, ‘e lava foki ke fakahā ‘e he Potungāué ‘a e fakamatala fakatāutahá kiate kinautolu ‘i muli ‘oku nau ma’u ‘a e totonú.

‘I he ngaahi me’a lahi, ‘e fakahā ia ki he kau ‘ōfisa ‘i he/mei ho fonua tupu’angá pe ko e nofo’anga angamaheni’ (tuku kehe kapau kuo ke fai ha fakamatala ke malu’i koe mei he ngaahi fonua ko iá pea ‘oku kei tatali ki hono vakai’i ‘o e ngaahi ‘eke ko iá ke aofangatuklu). ‘Oku toe fakahā foki ‘e he Potungāué ‘a e fakamatala fakatāutahá ki he ngaahi fonua pe ngaahi kautaha ‘oku ‘i ai ‘enau ngaahi aleapau mo ‘Aositelēlia. ‘Oku kau heni ka ‘oku ‘ikai fakangatangata pē ki Pilitānia, Nu’u Sila, Kānata mo ‘Amelika, pea pehē ki he ngaahi kautaha fakavaha’apule’anga ‘oku hiki atu ‘i ‘olungá ‘i he ‘Fakahā – kehe’.

Peesi tefitó **www.homeaffairs.gov.au**

*Laine
faka’eke’eke
fakalukufuá*

‘E lava ke ke fetu’utaki ki he’emau Global Service Centre (GSC) (Senitā Tokoni Fakamamani Lahí) (GSC) ‘i he Monite ki he Falaite mei he 9 pongipongi ki he 5 efiafi ‘i ho’o taimi lōkoló. ‘Oku tāpuni ‘emau GSC ‘i he Ngaahi ‘Aho Mālōlō Fakafonua ‘a ‘Aositelēliá.

Telefoni ‘i ‘Aositelēliá 131 881
Telefoni ‘i tu’a mei ‘Aositelēliá +61 2 6196 0196